

עין משפט
גזר מצוה

ו א מיי פ"כ מהלכות מכירה הלכה ד ועיין בהשגות ובמ"מ סמך עשין פז טו"ע ח"מ סי' רכב ספקי א'.

רבינו חננאל

ואמרי אי הכי נשאל למוכר למי מהן מכר וממי קבל דמיה ושנינו באומר לא ידעתי ואמר ששניתן תבעוה ממני לקנותה ואמרתיה להן מי שיתן לי דמיה הרי היא מכורה לו ונתן לי א' מהן דמים והא' השליך המעות לפני ולקחו הטילת ואיני יודע מי מהן שנתן ומי שהשליך כגון זה שנינו שניהן נשבעין וחולקין. וכיון שא' הוא שקנה והא' טוען בשקר וחתי הנא שניהן נשבעין ונוטלין מכלל הדאיתא תנא לא חישי לשבועת שווא של אחד מהן. מהני דלא כבן ננס דאי בן ננס הא חישי וקחי שניהן נוטלין בלא שבועה. דברי בן ננס הן בשבועות פרק כל הנשבעין שבתורה הלכה וחזוני על פנקס. ודחינן אפי' תימא בן ננס [הכא] איכא למימר דלמא תרווייהו בודא אנבהוה וד"ה בקנייתא שניהן כא' קנאוה ואין ביניהן שבועת שווא. תוב אמרי' לימא מהני' דלא סומכוס דאמר ממון שבועה דנתן שור שנגח את הפרה ונמצאת עוברת בצדה וכו', ואמרי' בגמ' אריי אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים אומרים זה כלל [גדול] ברין המוציא מחבירו עליו הראיה. תניא גמי הכי שור שנגח את הפרה ונמצא עוברת בצדה ואינו יודע אם עד שלא נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה משלם ח"צ לפרה ורביע נזק לולד דברי סומכוס וחכ"א המע"ה. ואמרי' אלא מאי מהני' אינה כסומכוס אלא כרבנן אמאי נשבעין והא המוציא מחבירו עליו הראיה אמרי. ופרקי היכא התיפס חד ואידך טעין עליה אמור רבנן המע"ה. הכא דתרווייהו תפסי לה אמרי רבנן חולקין בשבועה. אלא אי אמרת סומכוס השתא ומה התם דלא תפסי תרווייהו וכו'. דברי רבה בר [רב] הונא דאמר אמר סומכוס אפי' ברי וברי בהמחליף פדה בחמור כפי' השואל את הפרה ודברי ר' חייא בר אבא אמר סומכוס אפי' ברי וברי כרבה בר [רב] הונא בסוף פ' המניח את הכר.

ב:

אי תנא מציאה. משום דמורה ואמר חבראי לאו מידי חסר לכך תפיס אע"ג שיודע שחבירו נמאה ורמו רצנן שצועה עליה כדי שיפרוש אבל מקח וממכר דליכא למימר הכי שאס יודע שחבירו קנאה לא הוי תפיס ומדתפיס בה סבור שלו הוא ונתרנה המוכר כדמסיק לקמן דנקיט זוזי מתרוייהו אימא לא ישצע דמשום שצועה לא יפרוש שהרי סבור הוא לומר אמת קמ"ל דאפ"ה ישצע והיכא שודאי אינו סבור לומר אמת כגון דקא טעין כל אחד אני ארגמיה שאחד מהן טוען שקר בזמיד או כגון שנים אדוקין בשטר דלקמן (דף 1.) התם פשיטא דיחלוקו בשצועה דע"י שצועה ודאי יפרוש דחשיד אממונא לא חשיד אשצועתא: **ולרחוי** זוזי ממאן נקט. פרש"י נשאל למוכר ואע"ג דאין המוכר נאלמן כשאין מקחו צידו כדאי' בעשרה יוספין (קדושין דף עג: ושם ד"ה בדי'א) ה"מ דננקיט מתרוייהו אבל דננקיט מחד נאלמן אפילו אין מקחו צידו וגרסינן בתר הכי ולא ידעינן ונחנם דחק לפרש כן דהכא פריך שפיר דאע"ג דאין מקחו צידו נאלמן לא כעד אחד וואף לא נתן וגם הס אומ' שהמוכר מסייעו יפטר משצועה ואידך ישצע שצועה דאורייתא והשתא גרס שפיר ולא ידע דאי ידע הוה נאלמן כעד אחד ומיהו ה"מ לשנויי דליתיה קמן דנשייליה ור"י מפרש דנשאל להם ממני קנל המוכר המעות שאין אנו חושדין אותן לשקר בזה לומר נתמי והוא לא נתן וגם הס אינס חלוקים אלא למי נתרנה המוכר אבל נגמיתא המעות אינס חלוקין: **לימא** מהני' דר"א כבן ננס. מניינו למימר יודע שפיר דמתני' אפשר דתרוייהו צהדי הדדי אגבהוה ומ"מ פריך שיחלוקו בלא שצועה אחרי שאפשר בלא לידי שצועת שוא ומשני התם ודאי איכא שצועת שוא: **התם דר"א תפסי** תרוייהו. כ"א האחד ואע"ג דאפי' צעומדת בנאס אית להו לרצנן המוניא מחבירו עליו הראיה מ"מ מיקרי האחד תפיס מחמת חזקת מריה קמא ואית דגרס התם דחד מיניייהו הוא:

היכא דאיכא דררא דממונא. פירוש שצנא טענותיהס יש ספק לז"ד דיש לאחד תביעה על חבירו בלא טענותס כגון צשור שנגח את הפרה (ב"ק דף מו.) ומחליף פרה בחמור⁽¹⁾ אחרי שהספק נולד מעצמו דין הוא שיחלוקו אפילו בלא שצועה: **ומה התם דאיכא דררא דממונא**. ואיכא למימר כולה דמר. לא פריך אלא אי סומכוס ס"ל כרבנן דבן ננס דלא חישי לשצועת שוא דלבן ננס אדרבה היכא דאיכא למימר כולה דמר פלגי בלא שצועה משום דאיכא צודאי שצועת שוא: **ומה התם דאיכא דררא דממונא**. בפרק ח"ה (ב"ב דף לה. ושם) גבי ארצא דאמר רב נחמן כל דאלים גבר פריך מהמחליף פרה בחמור דיחלוקו ומשני התם איכא דררא דממונא ולא פריך ומה התם דאיכא דררא דממונא ואיכא למימר כולה דמר יחלוקו גבי ארצא דאיכא למימר דתרוייהו הוא ואין חולקין אלא כל דאלים גבר כדפריך הכא היינו משום דלענין חלוקה סברת דררא דממונא היא טובה מאחר שספק גמור הוא בלא טענותס דין שיחלוקו אבל ארצא אע"ג דאפשר דתרוייהו היא כיון דליכא דררא דממונא ואין אוחזין הוי דינא כל דאלים גבר אבל לענין שצועה אין מועיל סברת דררא דממונא לחלוק בלא שצועה אחרי שהוא צודאי של אחד מהם סברא הוא שיחלוקו בשצועה אזלי יודה אחד מהם:

התם

שנים אוחזין פרק ראשון בבא מציעא

דמורה ואמר. מורה היתר לעצמו לאחוז בה בלא משפט: **לאו מידי חסר**. אינו מפסיד כלום בנחס בזה לו ואף בלא טורח: **אבל מקח וממכר דליכא למימר הכי**. ואע"ג שזה גס הוא נתן את המעות למוכר כדאוקמינן לקמן דנקט מתרוייהו חד מדעתיה וחד בע"כ וכשיחלוקו יטול זה חצי מעותיו וזה חצי מעותיו אפ"ה חסרון הוא אצלו

דאי לא הוה לריך לה לא הוה מהדר אצתרה למוצנה וזה שצא לחלוק וליתן חצי דמים שלא כדין מחסרו: **דמי קא יסיצנא**. דמים אני רוצה ליתן: **אבל מליאה דליכא למימר**. חברי ילך וימנא אחרת זה ודאי מחסרו ממון: **ולחוי זוזי ממאן נקט**. נשאל את המוכר ממני קיצל דמיה דתניא בקדושין (דף עג:) נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי. ואע"ג דמסייס דב"א שמקחו צידו אבל אין מקחו צידו אינו נאלמן שלא נתן לב דבצר כל כך להיות זכור מאחר ששניהס חזרו אחריז פסיקוס דמיה הא אוקימנא התם דננקט זוזי מתרוייהו מחד מדעתיה ומחד בע"כ כיוון דלא עליה רמיא לאסהודי לא דק כולי האי להיות מזהר משהלכו מלפניו הי מדעתיה וחי בע"כ אבל היכא דלא קיצל דמים אלא מחד מידכר דכיר ליה: **לא לריכא דנקט זוזי מסרוייהו**. ה"ג ולא ידעינן מהי מדעפיה ומהי **צעל כורחיה**. ולא גרסי' ולא ידע דאפי' ידע בזו אין המוכר נאלמן משהלכו דמיוקי התם: **מסני'**. דמשצב לתרוייהו וחד משצבע לשיקרא: **דלא רצן ננס**. בנמכת שצועות (דף מה.) גבי חנוני על פנקסו: **אלו ואלו**. באין לב"ד על מנת ליצצע אחד מהם לשוא אמר בעל הבית לחנוני מן לבני חטים צדיגר ועלי לשלם או לפועלים בסלע מעות שאני חייב בצכרס ועלי ליתן סלע הוא אומר נתמי והוא אומר לא נטלתי ושניהס תובעין את צעה"צ שניהס נשצעין ונוטלין מצצל הבית אמר בן ננס כיצד אלו ואלו באין לידי שצועת שוא אלא שניהס נוטלין בלא שצועה: **אימור צהדי הדדי**

אגבהו. למציאה וכל אחד ואחד סבור איני הגבהתיה תחילה וכולה שלי וכי משצצע על חזיה קושטא משצצע. ולענין מקח וממכר נמי שמא לשניהס נתרנה: **כסומכוס**. צבצא קמא גבי שור שנגח את הפרה ומנאל עוצרה צדה (דף מו.). עליו הראיה. צעדיס ואי לא לא גבי מידי והכא חולקין [בשצועה]: ה"ג אי **אמרס בשלמא רבנן הסס דלא ספסי פרוייהו אמור רבנן נו'** **הכא דספסי פרוייהו פלגי בשצועה אלא אי אמרס סומכוס ומה הסס דלא ספסי פרוייהו אמר סומכוס פלגי בלא שצועה הכא דספסי פרוייהו לא כל סקן: פרוייהו ספסי**. ואין כאן מוניא מחבירו: **בשצועה פלגי לה**. כיון דמחסר גוציינא במה שחבירו תופס דהאי תפיס כצולה והאי תפיס [כצולה]⁽²⁾ לא קיס להו לרצנן להוציא ממון מחזקתו צכדי כדאמר' התם לרצנן דצעי ראהי הנריכוס שצועה: **שמא ושמא**. כי התם דקחני נמאל עוצרה צדה ואין ידוע אם עד שלא ילדה נגחה אם משילדה נגחה ולא מת הולד מחמת הנגיחה אלא מאליו וכיון דכל חד שמא טעין ליכא למרמי עלייהו שצועה: **דרבה צר רב הונא**. בפרק השואל לקמן (דף ק:). **דררא דממונא**. חסרון ממון. שאס יפרע זה שלא כדין הוי חסרון ממון ואס נפטרנו שלא כדין נמנא זה חסר ולד פרתו: **ומה הסס דאיכא דררא דממונא נו'**. איזה מהן שמפסיד החצי שלא כדין אתה מחסרו ממון:

ואיכא

מסורת הש"ס

(א) קדושין עד., ט שצועת מה., א (ב"ק לה: וש"נ), (ד) שס לה: [ע"ש] (ודף מו.) לקמן ק.: (ה) [רש"י], (ו) [לקמן ק.].

הגהות הב"ח

(א) גב' ואי תנא מקח וממכר ה"א התם הוא דרמו:

מוסף רש"י

ולחוי זוזי ממאן נקט. קא ס"ד שלא קיצל מעות אלא מאחד מהס, הא ודאי מדכיר דכיר זוזי דמאן קציל (קדושין עד.), כיצד אלו ואלו באין לידי שצועת שוא. כאן לב"ד ליצצע שצועת שוא מביניהס, דליתצבו דאיטו משקר (שצועות מה.), אמר סומכוס אפילו ברי וברי. דשניהס טועניס טענת ברי, ואפילו היכי דנמצע טוען ברי לי שאני חייב ואפילו הכי כיון דלמי דינא מספקא מאן קאמר קושטא חולקין (ב"ב לה.).